

Projekat: Građani u akciji za održive rodno odgovorne politike

Dokument

Praktične politike sa nalazima o trenutnoj situaciji na lokalnom nivou

Tema dokumenta :

Primena politike rodne ravnopravnosti i ROBa sa preporukama za unapređenje trenutne situacije.

U Užicu, mart – maj 2024.g

Dokument “Praktične politike” je izrađen/a uz podršku regionalnog projekta SMART Balkan – Civilno društvo za povezan Zapadni Balkan kojeg implementira Centar za promociju civilnog društva (CPCD), Center for Research and Policy Making (CRPM) i Institute for Democracy and Mediation (IDM) a finansijski podržava Ministarstvo vanjskih poslova Kraljevine Norveške.

Sadržaj je isključiva odgovornost Užičkog centra za ljudska prava I demokratiju i ne odražava nužno stavove Centra za promociju civilnog društva, Center for Research and Policy Making (CRPM), Institute for Democracy and Mediation i Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Norveške.

1. Uvodne napomene

Projekat “*Građani u akciji za održive rodno odgovorne politike*” realizuje Udruženje Užički centar za ljudska prava i demokratiju iz Užica.

Projektna aktivnost Užički centar realizuje uz podršku Centra za promociju civilnog društva - CPCD, koji zajedno sa partnerskim organizacijama iz Albanije – Institut za demokratiju i medijaciju (Institute for Democracy and Mediation - IDM) i Severne Makedonije – Centar za istraživanje i kreiranje politika (Center for Research and Policy Making (CRPM)), realizuje projekat pod nazivom SMART Balkans – Civilno društvo za povezan Zapadni Balkan, koji doprinosi jačanju participativnih demokratija i euroatlantskih integracija na Zapadnom Balkanu kroz osnaživanje organizacija civilnog društva i mreža OCD za jaču i aktivniju ulogu u stvaranju mirnih i inkluzivnih društava za održivi razvoj u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu, Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji i Srbiji. Projekat finansira Ministarstvo vanjskih poslova Kraljevine Norveške sa grantom u iznosu od 571 429 000 NOK (17 759 104 EUR)

Specifični ciljevi projekta SMART Balkan su: Snažnije, održivije i dinamičnije OCD u šest zemalja regije Zapadnog Balkana. Razvoj snažnih regionalnih partnerstava organizacija civilnog društva sa Zapadnog Balkana sa njihovim kolegama u EU Povećana efikasnost uticaja građana na promene kroz OCD koje promovišu Sigurnost i stabilnost i dobre upravljačke prakse u regiji Zapadnog Balkana. Povećana svest javnosti o važnosti aktivnog učešća u značajnim razvojnim inicijativama u regiji Vrednosti koje projektni konzorcij razlikuje od ostalih donatora u regionu su: a. transparentnost b. profesionalizam c. lokalno vlasništvo.

Prva faza projekta “*Građani u akciji za održive rodno odgovorne politike*” realizuje se od 1. Jula 2023. godine do 30. septembra 2024. godine.

Projekat je usmeren na rodnu ravnopravnost, funkcionisanje institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost i primenu rodno odgovornog budžeta na lokalnom nivou.

Opšti cilj ovog projekta je doprinos sigurnom i bezbednom životu građana i građanki stvaranjem održive politike rodne jednakosti u Republici Srbiji.

Specifični ciljevi su:

1. Izgraditi kapacitete OCD i jedinica lokalnih samouprava u Republici Srbiji za efikasniji uticaj na kreiranje održive politike rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou, edukacijom i saradnjom.
2. Upoznati republičke institucionalne mehanizme sa izazovima (zasnovani na argumentima) primene Rodno odgovornog budžeta u jedinicama lokalnih samouprava, mapiranjem trenutne situacije i definisanjem preporuka.
3. Podići nivo informisanosti javnosti o održivom konceptu rodne jednakosti promotivnim i zagovaračkim aktivnostima u 5 regiona Republike Srbije.

2. Rezime – kome je namenjen ovaj document?

Dokument koji je pred vama je namenjen pre svega:

- a) zainteresovanoj javnosti koja je usvajanjem Zakona o rodnoj ravnopravnosti pokazala spremnost da gradi društvo jednakih mogućnosti i za to kreirala i uspostavila mehanizme za praktičnu primenu rodno odgovornih politika.
- b) Organizacijama civilnog društva u lokalnim zajednicama kako bi unapredili svoj rad, visljivost i uticaj kao odgovorni partneri u stvaranju društva bez bilo kakvog oblika diskriminacije.
- c) Predstavnicima jedinica lokalnih samouprava kako bi mogli da unaprede postojeću politiku uvođenjem rodne odgovornosti. Naročito je važno ukazati na postojeće izazove sa kojima se suočavaju u potpunoj primeni Zakona o rodnoj ravnopravnosti.
- d) Medijima na lokalnom nivou kako bi kompetentno izveštavali i promovisali politiku rodne jednakosti.

Izveštaj će biti dostavljen OCD i Jedinicama lokalne samouprave koje su učestvovalе u procesu istraživanja i predstavnicima Nacionalnog Saveta za rodnu ravnopravnost, Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost Republike Srbije, Poverenika za zaštitu ravnopravnosti.

3. Opis situacije i kontekst

Ovaj projekat osmišljen je usled identifikovane situacije koja ukazuje na sledeće :

Uspostavljanje pravnog okvira za postizanje rodne ravnopravnosti ne znači da se rodna ravnopravnost primenjuje u praksi. Indeks rodne ravnopravnosti za Srbiju pokazuje da je društvo u Srbiji daleko od pune rodne ravnopravnosti, i da treba još puno raditi i učiti kako bi se smanjile rodne nejednakosti. Verujemo da Republika Srbija pored zakonskih obaveza ima dobru nameru da se bavi pitanjima rodne jednakosti.

Republika Srbija je 2021.godine donela Zakon o rodnoj ravnopravnosti i na taj način nedvosmisleno pokazala spremnost da promoviše i podstiče rodnu ravnopravnost u svim oblastima života. Zakon jasno kaže : “Ovim zakonom uređuju se pojam, značenje i mere politike za ostvarivanje i unapređivanje rodne ravnopravnosti, vrste planskih akata u oblasti rodne ravnopravnosti i način izveštavanja o njihovoj realizaciji, institucionalni okvir za ostvarivanje rodne ravnopravnosti, nadzor nad primenom zakona i druga pitanja od značaja za ostvarivanje i unapređivanje rodne ravnopravnosti.”

Zakon je predvideo izradu planskih akata na lokalnom nivou - lokalni akcioni planovi za rodnu ravnopravnost. Za izradu i primenu akcionih planova bi trebalo da budu zadužena tela / institucionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost. U jedinici lokalne samouprave bi trebalo da se formiraju: 1) komisija za rodnu ravnopravnost u skupštini JLS, 2) savet za rodnu ravnopravnost. Tela za rodnu ravnopravnost treba da međusobno sarađuju kao i da kordinisano sarađuju sa drugim institucionalnim telima koje je formirala jedna lokalna samouprava.

Zakon poznaje Rodno odgovorno budžetiranje i propisuje da su : " Organi javne vlasti dužni su da vrše rodnu analizu budžeta i da prihode i rashode planiraju s ciljem unapređenja rodne ravnopravnosti u skladu sa zakonom kojim se uređuje budžetski sistem i princip rodne ravnopravnosti u budžetskom postupku." Posebno treba naglasiti da je Zakon predvideo da se vrši stalni nadzor i izveštavanje o sprovođenju mera Rodne ravnopravnosti u svih 17 programa jedinica lokanih samouprava.

Do 2024. godine predviđeno je da se zaokruži proces postepenog uvođenja rodno odgovornog budžetiranja za sve budžetske korisnike na svim nivoima vlasti, shodno članu 16. stav 1. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o budžetskom sistemu („Službeni glasnik RS”, br. 103/15, 72/19 i 149/20), putem plana njegovog postepenog uvođenja koji donosi pokrajinski sekretarijat za finansije, odnosno nadležni organ jedinice lokalne samouprave. Imajući u vidu navedenu zakonsku odredbu potrebno je da nadležni organ lokalne vlasti na godišnjem nivou donese plan za uvođenje rodno odgovornog budžetiranja kojim će odrediti korisnike budžetskih sredstava koji će u svojim finansijskim planovima definisati najmanje jedan rodno odgovoran cilj i odgovarajuće pokazatelje koji adekvatno mere doprinos cilja unapređenju ravnopravnosti između žena i muškaraca, u okviru jednog ili više programa ili programskih aktivnosti.

Uloga i pozicija institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost u sistemu lokalne samouprave još uvek nije dovoljno jasna. Prema dostupnim podacima Stalne konferencije gradova i opština (SKGO) 48 gradova i opština u Srbiji je potpisalo Evropsku povelju o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou (CEMR), 129 opština/gradova ima osnovan mehanizam (radno telo ili lice) zaduženo za pitanja rodne ravnopravnosti, 43 opština/gradova je učestvovalo ili sprovodilo neki projekat u oblasti rodne ravnopravnosti. Politika rodne jednakosti se suštinski primenjuje ako je planirana u budžetu jedinice lokalne samouprave. Rodno odgovorno budžetiranje kao alat za integrisanje rodnih perspektiva u procesu raspodele budžetskih sredstava nije zaživelo u svim jedinicama lokalne samouprave. Tako da većina lokalnih samouprava prema planiranoj dinamici Planiranja postupnog uvođenja ROBa nije ispunila zakonsku obavezu uvođenja ROBa u svih 17 budžetskih programa. Rodno odgovorno budžetiranje treba da bude zasnovano na rodnoj statistici i analizi podataka. Mali je broj jedinica lokalne samouprave koje imaju u svakom trenutku ažurnu rodnu statistiku a samim tim izostaje kvalitetna rodna analiza i usluge koje su u skladu sa potrebama građana/ki.

Mali je broj organizacija civilnog društva koje imaju dovoljno znanja i kapaciteta na lokalnom nivou da se bave javnim zagovaranjem za suštinsko unapređenje rodne jednakosti. Za efikasan rad su potrebni kapaciteti, podaci, rodna analiza i analiza uticaja. Osnovni razlozi za navedenu situaciju su tradicionalna sredina koja ne razume savremeni koncept rodne jednakosti, nedovoljni kapaciteti zajednica i izostanak nezavisnog monitoringa rodnih politika na lokalnom nivou. Važno je nastaviti sa unapređivanjem znanja i jačanjem kapaciteta svih relevantnih aktera, odnosno nadležnih organa i institucija za razumevanje koncepta rodne ravnopravnosti i prepoznavanje situacija u kojima se princip rodne ravnopravnosti krši. Veoma važan korak, koji trenutno nedostaje, predstavlja praćenje primene u praksi kako bi politika rodne ravnopravnosti zaživela i stvarali se dalji uslovi za njeno puno, suštinsko, postizanje. Sve skupa, ovo upućuje na potrebu šireg zalaganja za primenu postojećih rešenja, razvijanje jasne metodologije praćenja primene rešenja u praksi kako bi se procenjivao nivo postignute ravnopravnosti i predlagale odgovarajuće izmene propisa i politika, što bi omogućilo dalji razvoj na empirijskim dokazima zasnovane politike jednakih mogućnosti.

3.1 Sadašnji status problema

Većina lokalnih samouprava u Srbiji je uspostavila Zakonom predviđene mehanizme za rodnu ravnopravnost, koji se bave pitanjima rodne ravnopravnosti sa ciljem poboljšanja položaja žena i muškaraca. Mehanizmi imaju važnu ulogu u promovisanju rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou, jačanju kapaciteta nadležnih institucija na nivou lokalne samouprave i praćenju stanja.

Lokalni akteri koji su ključni za planiranje, primenu i praćenje politike rodne jednakosti su:

1. Predstavnici lokalnih organizacija civilnog društva iz Republike Srbije – koje su nastale na potrebi članova zajednice za kvalitetnim životom. Široki koncept rodnih politika je još uvek malo prisutan u narativu lokalnih OCD a samim tim i njihov uticaj na lokalne politike i donosiocima odluka je na niskom nivou.
2. Donosioci odluka na nacionalnom i lokalnom nivou. Predstavnici jedinica lokalnih samouprava (donosioci odluka, članovi savetodavnih tela i komisija za rodnu ravnopravnost kao i članovi Timova za rodno odgovorno budžetiranje) lica zadužena za rodnu ravnopravnost u 70 gradova i opština koji će učestvovati u projektnim aktivnostima. Ovi akteri su veoma važni za održivost i unapređenje politike rodne ravnopravnosti a nemaju znanje i kapacitet da implementiraju rodnu perspektivu u lokalne politike niti imaju mogućnost da otvore diskusiju o izazovima u procesu primene rodnih politika. Predstavnici Nacionalnog Saveta za rodnu ravnopravnost, Kordinacionog tela za rodnu ravnopravnost Republike Srbije, Poverenika za zaštitu ravnopravnosti koji nisu blagovremeno informisani o izazovima sa kojima se akteri na lokalnom nivou suočavaju u

primeni postojećih Zakona i strategija i akcionih planova koji se odnose na rodnu jednakost.

3. Zaposleni u lokalnim medijima nisu dovoljno informisani o rodnoj perspektivi lokalnih politika i usled toga je mali broj informacija, TV i Radio emisija i priloga na temu planiranja rodno odgovornih politika.

Početna ideja je da se sagleda stanje u primeni politike rodne jednakosti kroz nekoliko akcija: 1. Upitnik za OCD o stanju i kapacitetima zajednice za primenu i praćenje rodno odgovornih politika; 2. Upitnik za jedinice lokalnih samouprava o primeni rodno odgovornog budžeta na lokalnom nivou. 3. Foks grupno istraživanje, 4. Desk analiza dokumenata u lokalnim samouprtvama.

Zatečeno stanje:

1. Lokalne OCD – nepotpuna i nedostupna baza podataka o organizacijama civilnog društva koja otežava i usporava istraživački rad. Baze podataka su neobjedinjene a na portalu Agencije za privredne registre ne postoje kompletni podaci o kontakt telefonima i mailovima koji bi omogućili bržu komunikaciju i istraživanje. Lokalne OCD koje su učestvovalе u istraživanju su dale odgovore na 14 postavljenih pitanja.

Polja delovanja OCD na lokalnom nivou su raznolika od Ljudskih prava, preko rodne ravnopravnosti do očuvanje tradicije. 68, 2% organizacija zna da je njihova lokalna samouprava potpisala Evropsku povelju o ravnopravnosti muškaraca i žena na lokalnom nivou.

Njaveći broj OCD zna da u Lokalnoj samoupravi postoji Savet za rodnu ravnopravnost ili Lice zaduženo za rodnu ravnopravnost. Najmanje je OCD koje znaju da je formirana Komisija za rodnu ravnopravnost a najmanje je onih zajednica koje imaju Tim za rodno odgovorno budžetiranje.

61,9 % organizacija zna da je lokalna samouprava realizovala neku aktivnost koja prpomoviše rodnu ravnopravnost.

Prema saznanjima lokalnih OCD 54,5% lokalnih samouprava ima LPA za rodnu ravnopravnost. U 68,2% JLS OCD znaju da je objavljen Građanski vodič kroz odluku o lokalnom budžetu. 43,5% OCD je upoznato sa alatom Rodno odgovornog budžeta. Organizacije civilnog društva njih 17,4 je učestvovalo u procesu donošenja budžeta. Samo 30,4% ispitanih OCD je uključeno u rad Saveta za rdnu ravnopravnopst a 95,7% je izrazilo spremnost da se uključe proces donođenja lokalnih politika. Što se tiče procesa nadgledanja roidno odgovornih i drugih lokalnih politika 95,7% smatra da je neophodno da se u proces uključe OCD. Sve OCD su spremne da zajednički sa JLS rade na promociji politike rodne ravnopravnosti na različite načine (saradnja sa medijima, realizacija okruglih stolova, podela znanja, Presentacija standarda usvojenih u drugim opštinama kao primera dobre prakse, Prvo u swot analizi pri izradi rodnih politika, zatim u samom radnom telu ali i kroz monitoring i evaluaciju primene samog dokumenta, kroz interakciju, poboljšanu saradnju, uključivanje u komisiju za rodnu ravnopravnost, radne grupe i

praćenje budžeta, u radu mehanizama, donošenju Akcionih programa i donošenju ROB, promocija rodno odgovorne politike u svom radu, u realizaciji projekata i u učestvovanju predstavnika organizacije u Savetu za rodnu ravnopravnost, obilaskom mesnih zajednica i komunikacijom sa građanima o rodnom pitanjima, promocija rodne ravnopravnosti putem medijskih sadržaja, okruglih stolova, radionica i raznovrsnih edukacija, a pre svega putem participacije u procesima donošenja odluka, uticati da u timu iz LS sede oni koji su u ovoj temi, dakle žene koje su i same u materiji a ne određeni po zadatku i partijskom delegiranju, istraživanja, promovisanjem seoskih zenskih OCD, želimo da sarađujemo, prvenstveno u oblasti unapređenja stanja u šumama, radi uključivanja žena vlasnica šuma i šumskog zemljišta, pokretanje različitih inicijativa, prtomotivnih kampanja, informisanjem prerki društvenih mreža, kulturnim manifestacijama).

Predstavnici OCD smatraju da se ovoj oblasti ne poklanja dovoljno pažnje i da se samo formalno, deklarativno govori o rodnoj ravnopravnosti.

2. Predstavnici donosioca odluka u jedinicama lokalnih samouprava (donosioci odluka, članovi savetodavnih tela i komisija za rodnu ravnopravnost kao i članovi Timova za rodno odgovorno budžetiranje) lica zadužena za rodnu ravnopravnost u 70 gradova i opština.

Kreiran je Upitnik koji je elektronski upućen na odgovarajuće adrese u JLS. Predstavnici JLS su odgovorili na 15 postavljenih pitanja. Od ukupnog broja JLS kojima je poslat upitnik projektni tim je dobio povratne informacije od 21,5% JLS. U ovim JLS živi 741638 stanovnika ili 11,16% od ukupnog broja stanovnika Republike Srbije. Opšti utisak je da je do kontakata osoba koje su u JLS zadužene za rodsnu ravnopravnost veoma teško doći jer ih je na sajtovima gradova i opština veoma teško pronaći. Evropsku povelju o ravnopravnosti muškaraca i žena na lokalnom nivou je potpisalo 60% jedinica lokalnih samouprava. Lice zadužno za rodnu ravnopravnost i Savet za rodnu ravnopravnost je formirano u 86,66% JLS. Komisija za rodnu ravnopravnost je formirana u 80% JLS. Tim za rodno odgovorno budžetiranje je formiran u 33,33% JLS. Navedena tela su u ispitanim JLS formirana u periodu od 2011 do 2023.g. Aktivnosti promocije rodne ravnopravnosti su realizovane u 60% JLD. Lokalni akcioni plan za rodnu ravnopravnost ima 73,33% JLS. Lokalni akcioni planovi su doneti uglavnom na period od 2 do 5 godina i u skladu su Nacionalnim akcionim planom. U lokalnim budžetima 73,33% JLS je izdvojen novac za aktivnosti iz plana za rodnu ravnopravnost. Plan postupnog uvođenja rodno odgovornog budžeta je donet u 53,33% JLS. Prema zakonskim obavezama ROB je trebalo da se uvede postupno u svih 17 programa budžeta JLS. Predstavnici JLS su odgovorili da su plan primenili na 1 do 17 programa. Najviše je onih JLS koje su uvele ROB sa odgovarajućim ciljevima i indikatorima u 1- 4 programa.

Predstavnici JLS su u kratkim crtama trebali da opišu proces definisanja rodno odgovornih ciljeva i indikatora. Odgovori su bili raznoliki i pokazali su stepen razumevanja rodno odgovornih ciljeva i indikatora. Odgovori koji daju teorisku definiciju ROBa su najbrojniji, do odgovora koji ukazuju da se ne definišu rodno odgovorni ciljevi i indikatori.

Navodimo jedan odgovor koji je vredan pažnje: “ Identifikuju se područja u kojima postoji rodna nejednakost ili potreba za poboljšanjem rodne jednakosti, prikupljaju se podaci o stanju rodne jednakosti, postavljaju se ciljevi, razvijaju se indikatori, definišu se konkretne aktivnosti i mere, uključuju se relevantni učesnici i ciljevi i indikatori se implementiraju, a napredak se redovno prati i evaluira.”

Najveći izazovi za primenu ROBa su : Uvođenje rodne analize; nedovoljna svest o značaju rodno odgovornog budžetiranja, tela, načelnik opštinske uprave, šefovo odeljenje nemaju dovoljno spoznaje u ovoj oblasti niti civilni sektor, nejednaka zastupljenost različitih polova u privrednim delatnostima na području opštine, Edukacija žena u ruralnim predelima na temu rodne ravnopravnosti, nedovoljna zainteresovanost direktnih i indirektnih korisnika, nezainteresovanost donosioca odluka, previše posla za aktivno uključivanje svih radnika za sticanje novih znanja, analiza itd, Uspostavljen sistem i procedure za uvođenje rodne perspektive u lokalne politike i donošenje budžeta i ostale aktivnosti lokalne samouprave. Nedostatak finansijskih sredstava može ograničiti mogućnosti lokalnih vlasti da implementiraju rodno osjetljivo budžetiranje ili da provedu specifične programe ili politike usmerene na postizanje rodne ravnopravnosti, To su pravilna determinacija ROB ciljeva u pojedinim programima koja ne podrazumeva samo razvrstavanje po polu i postavljanje merljivih indikatora na koje lokalna sredina može uticati. Radi se na sprečavanju rodno jaza kroz smanjenje nejednakosti kao i utvrđivanje koristi od alociranih budžetskih sredstava, resursi, Razumevanje rodne ravnopravnosti. Najveći izazov jesu rodno odgovorni indikatori. Ne postoji statistički godišnjak koji rodno odgovorno ima razvrstane statističke podatke.

U proces donošenja lokalnog budžeta 26,66% JLS ne uključuje OCD. Jedinice lokalne samouprave smatraju (60%) da bi organizacije civilnog društva mogle da budu više uključene u proces primene rodno odgovornog budžeta tako što promovišu rodnu ravnopravnost kao partneri lokalne samouprave. A podjednak procenat JLS (13,33%) smatra da OCD treba da pruže dodatnu edukaciju na ovu temu; da se uključe u process nadgledanja I primene rodno politika I da se uključe u rad tela.

Dodatna edukacija u procesu definisanja rodno odgovornih ciljeva I indikatora je potrebna predstavnicima 80% JLS. Predstavnici koji su odgovorili sa DA na predhodno pitanje naveli su I oblasti iz kojih im je potrebna edukacija (izrada statističkog godišnjaka gradova i opština, UVODJENJE NOVIH PROGRAMA U RODNO ODGOVORNO BUDŽETIRANJE, za izradu budžeta, edukacija o nadležnostima lokalne samouprave i primeni Zakona o rodnoj ravnopravnosti. Takođe šira edukacija o razumevanju rodne ravnopravnosti i njene veze sa ostvarivanjem ljudskih prava, praktični primeri po svim programima kao i izveštavanje o njima, raspoređivanje sredstava za bolje postizanje ciljeva rodne ravnopravnosti, IZ OBLASTI SPOZNAJE RODNE RAVNOPRAVNOSTI I RODNOG BUDŽETIRANJA, oblast rodno odgovornog budžetiranja).

3. Fokus grupno istraživanje je realizovano u 10 JLS. Ovim istraživanjem je bilo obuhvaćeno ukupno 107 osoba (žena 77 i muškaraca 30). Gradovi u kojima su realizovane focus grupe su: Užice, Prijepolje, Aleksinac, Bečej , Ada, Čačak, Kragujevac, Niš, Piroć i Babušnica. Učesnici su odgovarali na postavljena 6 pitanja: 1. Šta je po vama rodna ravnopravnost i zašto je to važno? 2. Šta vi mislite o rodnoj ravnopravnosti? 3. Kako se lokalna samouprava odnosi prema politici rodne jednakosti? Ko je zadužen za ovu politiku i na koji način? 4. Rodno odgovorno budžetiranje šta je to ? Koliko je ovaj alat primenjen u našoj opštini / gradu? 5. Šta našoj zajednici najviše smeta ili nedostaje pa da imamo rodno odgovorne politike i rodno odgovorni budžet? 6. Vaše preporuke za unapređenje?

Osnovne preporuke :

- Neophodno je upoznavanje zajednice sa usvojenim dokumentima na svim nivoima, od republičkog, pokrajinskog do lokalnog i sa periodičnim tzv.obukama o pravima i obavezama svih aktera vezanih za rodnu ravnopravnost.
- Većina učesnika/ca se složila da je neophodna permanentna priča o rodnoj ravnopravnosti ali i dalje unapređenje i sprovođenje javnih politika iz ove oblasti. Složni su i u tome da u svim kampanjama i na ostalim lokalnim medijima je potrebna još intenzivnije izveštavanje uopšteno o rodnoj ravnopravnosti. Spominje se i zajedničko učešće i doprinos različitih aktera, zatim posebna promocija u malim i patrijarhalnim sredinama kao što su seoske sredine, rad na terenu, bolja saradnja sa policijom, intenzivniji rad u školama, još tribina, primena rodno odgovornog budžetiranja u svim oblastima (i u nedostajućim trenutno), timski rad, animiranje odbornika i odbornica, bolja promocija rada Saveta, bolja sinhronizacija opštinskih službi itd.
- Potrebno je osveščivanje svih uzrasta na temu rodne ravnopravnosti.
- Potrebno je osvestiti donosiocima odluka da je važno pravilno primenjivati ovaj koncept.
- Edukacija i podizanje svesti: Organizujte obuke i kampanje kako biste podigli svest o značaju rodne ravnopravnosti među lokalnim vlastima, zaposlenima, organizacijama civilnog društva i građanima.
- Sakupljanje i analiza podataka: Investirajte u sistematsko sakupljanje i analizu rodno disagregiranih podataka. Ovi podaci omogućavaju bolje razumevanje nejednakosti i potreba, a time i efikasnije planiranje i alokaciju resursa.
- Inkluzivno učešće građana: Aktivno uključite lokalnu zajednicu, posebno žene, u procese donošenja odluka. Organizujte javne rasprave, ankete i radionice kako biste čuli različite perspektive i potrebe.
- Fokus na oblasti sa najvećim izazovima: Identifikujte ključne oblasti u kojima postoje najveće rodne nejednakosti i prioritizujte resurse i politike kako biste adresirali ove specifične izazove.

- Povećanje finansijskih resursa: Razmotrite mogućnosti za povećanje finansijskih resursa usmerenih ka rodno odgovornim inicijativama. To može uključivati preraspodelu sredstava ili traženje dodatnih izvora finansiranja.
- Jačanje političke volje: Radite na izgradnji jakog saveza s lokalnim liderima i političarima. Naglasite prednosti rodne ravnopravnosti i pokažite kako to može doprineti celokupnom razvoju zajednice.
- Pratite i izveštavajte o napretku: Postavite sisteme praćenja i izveštavanja o efektima rodno odgovornih politika i budžeta. Redovno delite informacije s lokalnom zajednicom kako biste održavali transparentnost i odgovornost.
- Uspostaviti mehanizme i alate rodne ravnopravnosti,
- Doneti lokalne javne politike koje se bave rodnom ravnopravnošću;
- Uključiti organizacije civilnog društva u rane konsultacije pri izradi odluka, planova, budžeta, javnih politika koje se tiču rodne ravnopravnosti;
- Uključiti gradskog Ombudsmana u aktivno praćenje primene rodni politika i vođenje rodne statistike;
- Obezbediti posebne olakšice za majke sa invaliditetom (pomoć u kući, dodatna asistencija);
- Mapirati potrebe žena u selima (zdravstvena zaštita, prevoz, bezbednost)
- Raditi sa decom mlađeg uzrasta na razbijanju rodni stereotipa;
- Raditi sa medijima na lokalnu da izveštavaju na senzibilisan način o rodnoj ravnopravnosti.
- Formirati funkcionalan Savet za RR.
- Obučiti zaposlene u Opštini za pitanja RR.
- Uključiti žene sa iskustvom.
- Pisati projekte za unapređenje stanja na terenu u oblasti RR.
- Edukacija i podizanje svesti: Organizujte obuke i kampanje kako biste podigli svest o značaju rodne ravnopravnosti među lokalnim vlastima, zaposlenima, organizacijama civilnog društva i građanima.
- Sakupljanje i analiza podataka: Investirajte u sistematsko sakupljanje i analizu rodno disagregiranih podataka. Ovi podaci omogućavaju bolje razumevanje nejednakosti i potreba, a time i efikasnije planiranje i alokaciju resursa.
- Inkluzivno učešće građana: Aktivno uključite lokalnu zajednicu, posebno žene, u procese donošenja odluka. Organizujte javne rasprave, ankete i radionice kako biste čuli različite perspektive i potrebe.
- Pratite i izveštavajte o napretku: Postavite sisteme praćenja i izveštavanja o efektima rodno odgovornih politika i budžeta. Redovno delite informacije s lokalnom zajednicom kako biste održavali transparentnost i odgovornost.

Zapažanja :

- Opšti upisak je da je tema interesantna za sve učesnike bez obzira na pol, godine starosti, sektor u kojem rade, ili su nezaposleni. Primetna je težnja i volja za boljim upoznavanjem ove oblasti.
- Tema je izuzetno ozbiljna, učesnici/ce su davale slične odgovore osim za par pojedinih pitanja. Zajednički zaključak odnosi se na to da iako je dosta toga unapređeno to je ipak nedovoljno, potrebno je nastaviti i intenzivirati i umrežiti rad različitih aktera kako bi rodna ravnopravnost kao proces počela i da se oseća na svim nivoima i u svim oblastima (na primer u poljoprivredi ...).
- Mediji su raspoloženi da rade promociju, možda više treba animirati lokalne vlasti da se glasnije priča o toj temi.
- Učesnici su informisani o rodnoj ravnopravnosti u pravnom i konceptualnom smislu. Tokom razgovora je više puta pokušano da se dođe do novih alata i pristupa koji će unaprediti postojeću situaciju. Iako je više puta konstatovano da dosadašnje javne politike nisu donele očekivane rezultate u punom obimu, na nivou grupe je zaključeno da prisutni jesu relevantni akteri za ova pitanja i da svako može i treba da da veći doprinos poboljšanju, posebno za primenu rodno - odgovornog budžetiranja koje i dalje nije u primeni.
- Svi učesnici su pozitivno govorili o rodnoj ravnopravnosti.
- Civilni sektor nije imun na predrasude ovakve vrste.
- Primećeno je da su učesnici kroz diskusiju otvorili mnogo tema koje se tiču rodne ravnopravnosti a ne samo rodno odgovornog budžetiranja što pokazuje velike potrebe koje u zajednicama postoje. Neki od učesnika su imali suprotna mišljenja u vezi činjenice da muškarci i žene nisu biološki isti kao glavnu razliku pri sagledavanju potreba.

Desk analiza

Četvrti nivo istraživanja je podrazumevao prikupljanje i analizu podataka koji su dostupni na sajtovima gradova i opština obuhvaćenih ovim projektom. Prikupljeni su podaci o : postojanje institucionalnih mehanizama u skladu sa Zakonom, izveštaji o radu, Građanski budžeti, rodno ogovorni ciljevi i indikatori za svih 17 programa lokalnih budžeta, Primena Evropske povelje tamo gde je potpisana.

Opšti utisak o stanju politika rodne ravnopravnosti:

1. Rodna ravnopravnost je još uvek tema na marginama prioriteta lokalnih samouprava;
2. U najvećem broju gradova i opština podaci o institucionalnim mehanizmima i njihovim aktivnostima su nevidljivi za javnost (teško je pronaći listu imenovanih članova Saveta za rodnu ravnopravnost , planove rada za tekuću godinu, izveštaje o radu, informacije o realizovanim aktivnostima i projektima...)

3. Saradnja Savetodavnih tela za rodnu ravnopravnost sa drugim savetodavnim telima je u potpunosti izostala i smatra se nevažnom.
4. U većini gradova i opština su formirane Komisije za rodnu ravnopravnost čiji članovi su odbornici u skupštini lokalne samouprave. Saradnja Komisije i Saveta za rodnu ravnopravnost ne postoji jer se na njoj ne insistira.
5. Građanski vodič kroz odluku o budžetu je u većini gradova i opština dostupan javnosti. Međutim u građanskom vodiču se ne može videti da li Dokument lokalnog budžeta poštuje Rodno odgovorno budžetiranje.
6. Mali broj direktnih i indirektnih korisnika poštuje obavezu planiranja rodno odgovornih ciljeva i indikatora za program, aktivnost i projekat. Uglavnom se ove tabele ostavljaju ne popunjene u trenutku planiranja budžeta za narednu godinu. Radnici zaposleni u lokalnoj budžetskoj administraciji ovaj deo posla urade kako znaju i umeju.
7. Mali procenat zaposlenih u JLS je upoznat sa činjenicom da je potpisana Evropska povelja o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou i koje obaveze proizilaze iz statusa opštine potpisnice.
8. Apsolutno je nemoguće u dokumentima lokalnih budžeta utvrditi koliko je izdvojeno sredstava za realizaciju lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost.
9. Postojeći dokumenti Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost su izrađeni u skladu sa Nacionalnom strategijom za rodnu ravnopravnost. Retko su LPA za rodnu ravnopravnost predviđene aktivnosti koje su van tema planiranih u Nacionalnoj strategiji a odgovaraju lokalnim potrebama i prioritetima. U lokalnim dokumentima nema odgovora na Pitanja uticaja životne sredine na stanovništvo što je u ovom trenutku veoma važno jer klimatske promene najviše pogađaju marginalizovane grupe.
10. Timove za Rodno odgovorno budžetiranje ima mali broj gradova i opština. Zadatak timova treba da bude upravo pomoć i podrška direktnim i indirektnim budžetskim korisnicima i zaposlenim u Upravi za budžet i finansije da definišu i prate rodno odgovorne ciljeve i indikatore.

3.2 Posledice nerešavanja problema

Usluge u lokalnoj zajednici će i dalje biti ne prilagođene potrebama lokalnog stanovništva.

Dalji razvoj nepoverenja i niske saradnje između JLS i OCD. Neće doći do sinergije i podele poslova i resursa na ostvarenju istih ciljeva.

Neopravdano trošenje sredstava za usluge koje nisu jednako dostupne devojkama, maladićima, ženama, muškarcima bez obzira gde žive, koliko imaju godina, kog su nivoa obrazovanja, koje su nacionalnosti, verske pripadnosti ili seksualne orijentacije.

Promena Zakona o rodnoj ravnopornosti će se I dalje na lokalnom nivou ignorisati jer je to politička odluka.

Građani/ ke i marginalizovane grupe neće imati ravnopravan pristup resursima, uslugama i odlukama o pitanjima važnim za kvalitet života u zajednici. Društvo će nastaviti tradicionalno da stvara diskriminatorско I netolerantno okruženje bez jednakih mogućnosti.

4. Preporuke

4.1 Za organizacije civilnog društva

Organizacije civilnog društva bez obzira kojom društvenom oblasti se prioritetno bave treba da ozbiljno uzmu u obzir politike rodne ravnopornosti i da se usavršavaju za partnersku ulogu u planiranju, sprovođenju i nadzoru lokalnih politika. Tema rodne ravnopornosti pokriva sve oblasti društvenog razvoja : rad, zapošljavanje i samozapošljavanja, socijalni dijalog, socijalne I zdravstvene zaštite, obrazovanja, vaspitanja, nauke i tehnološkog razvoja, informaciono-komunikacionih tehnologija i informacionog društva, odbrane i bezbednosti, saobraćaja, energetike, zaštite životne sredine, kulture, javnog informisanja, sporta, učešća u organima upravljanja i nadzora i njihovim telima, političkog delovanja i javnih poslova, političkim strankama, sindikalnim organizacijama i udruženjima, seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava, pristup robi i uslugama. Stoga su široke mogućnosti usavršavanja I delovanja za lokalne OCD.

Rad organizacija civilnog društva treba učiniti transparentnim za javnost , građane, jedinice lokalnih samouprava.

4.2 Za jedinice lokalnih samouprava

Donosioci odluka i zaposleni u jedinicama lokalnih samouprava bez obzira na lična iskustva i mišljenja treba ozbiljnije da pristupe primeni Zakona o rodnoj ravnopornosti na lokalnom nivou. Potrebna je veća saradnja sa resornim ministarstvima i razmena iskustava u primeni Zakona o rodnoj ravnopornosti, jer se ovaj zakon na nacionalnom nivou već primenjuje uspešno od 2019. godine. Institucionalni mehanizmi bi trebalo da se formiraju u svim JLS bez odlaganja i opravdanja da za to nena kapaciteta(vremena i znanja). Iskoristiti znanje i kapacitete lokalnih i nacionalnih eksperata/ kinja, OCD i donatora da se uspostave funkcionalni institucionalni mehanizmi(Savet za RR, Komisija za RR, Tima za rodno odgovorno budžetiranje i lice za rodnu ravnopornost). Da bi članovi ovih tela bili korisni i ostvarivali poverene poslove potrebna je stalna edukacija na temu RR. Kontinuirano Izdavajti sredstva za realizaciju AP za rodnu ravnopornost i insistirati na izveštavanju o realizovanim aktivnostima. Pospešivati saradnju Saveta za rodnu ravnopravnost sa drugim savetodavnim telima bez obzira da li su to tela koja je formirala gradska skupština, gradsko veće ili predsednik/ca opštine. Uraditi popis aktivnih OCD na lokalnom nivou i učiniti ga dostupnim

na sajtovima grada. Povećati vidljivost rada u javnosti Saveta za rodnu ravnopravnost i drugih mehanizama. Povećati saradnju sa nacionalnim telima za rodnu ravnopravnost. U konkursima i pozivima za realizaciju medijskih i projekata OCD, za mlade i OCD sa invaliditetom, jedan od obaveznih prioriteta bi trebalo da bude tema rodne ravnopravnosti. Odeljenja za razvoj ljudskih resursa posebnu pažnju treba da posvete edukaciji zaposlenih u opštinskoj administraciji, direktnim i indirektnim korisnicima za pitanja rodni politika, rodno odgovornih ciljeva i indikatora. Povećati saradnju sa lokalnim OCD i poveriti im poslove monitoringa i izrade izveštaja na godišnjem nivou o stanju ljudski prava i rodni politika.

4.3 Za medije

Predstavnicima lokalnih medija treba da doprinose razvijanju svesti o značaju rodne ravnopravnosti, suzbijanju rodni stereotipa, društvenih i kulturnih obrazaca, običaja i prakse zasnovane na rodni stereotipima, diskriminacije na osnovu pola, roda i drugih ličnih svojstava, kao i rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i nasilja prema ženama.

4.4 Za društvo

Predstavnicima OCD i pojedinci/pojednice koji se zalažu za ravnopravnost čine sve da sredina u kojoj živimo bude bolja i humanija za sve. To treba uvek imati na umu i blagovremeno se informisati o radu i naporima OCD. Međutim... „ U izveštaju Evropske komisije za 2023. godinu, navodi se da su nastavljeni verbalni napadi i kampanje protiv rada i finansiranja organizacija civilnog društva, uključujući i od visokih zvaničnika. Navodi se da su organizacije i pojedinci koji su kritikovali vlast i učestvovali u različitim protestima bile pod pritiskom, kao i da je došlo do zabrinjavajućeg porasta tužbi protiv učešća javnosti (SLAPP) protiv branitelja i braniteljki ljudskih prava. Počela je primena Strategije i akcionog plana za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva za period 2022-2030, ali još uvek nema vidljivih rezultata. Takođe, u skladu sa akcionim planom, u septembru 2023. godine osnovan je Savet za saradnju i razvoj civilnog društva.” (IZVEŠTAJ O PRAVIMA ŽENA I RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI U SRBIJI ZA 2023. GODINU)

5. Umesto zaključka

Dokument je nastao u okviru projekta” Građani u akciji za održive rodno odgovorne politike „ koji je usmeren na rodnu ravnopravnost, funkcionisanje institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost i primenu rodno odgovornog budžeta na lokalnom nivou. I dalje verujemo da Republika Srbija pored zakonskih obaveza ima dobru nameru da se bavi pitanjima rodne jednakosti kako na nacionalnom tako i na pokrajinskom i lokalnom nivou.

Dokument nije konačan, na njemu će projektni tim sa svojim lokalnim partnerima raditi i u budućnosti. Na taj način će se stvoriti praksa stalnog nadgledanja i izveštavanja primene politike rodne ravnopravnosti. Izveštavanje treba da bude usmereno ka građanima, nacionalnim telima za rodnu ravnopravnost, lokalnim OCD, jedinicama lokalni samouprava i medijima.

U Užicu, maj 2024.

Projektni tim